

Ümumi məlumat	Fənnin adı, kodu və kreditlərin sayı	Uşaq və yeniyetmə psixologiyası , PSYC611, 3 KU (6 AKTS)
	Departament	Psixologiya
	Program (bakalavr, magistr)	Bakalavr
	Tədris semestri	2026/27-cı tədris ilinin payız semestri
	Fənni tədris edən müəllim (lər)	Əminə Əliyeva
	E-mail:	aminaaliyeva00@gmail.com
	Telefon:	994515734433
	Mühazirə otağı/Cədvəl	
	Konsultasiya vaxtı	Dərstdən sonra 30 dəqiqə
Prerekvizitlər	-	
Tədris dili	Azərbaycan dili	
Fənnin növü (məcburi, seçmə)	Məcburi	
Dərsliklər və əlavə ədəbiyyat	Əsas ədəbiyyat 1. Berk, L. E. (2022). Development through the lifespan (7th ed.). SAGE Publications. Əlavə ədəbiyyat: 2. Bowlby, J. (1982). Attachment and loss: Vol. 1. Attachment (2nd ed.). Basic Books. 3. Woolfolk, A., & Usher, E. L. (2023). Educational psychology (15th ed.). Pearson. 4. Santrock, J. W. (2023). Adolescence (18th ed.). McGraw Hill. 5. Comer, R. J., & Comer, J. S. (2024). Psychopathology: Science and practice (12th ed.). Macmillan Learning. 6. Myers, D. G., DeWall, C. N., & Gruber, J. (2024). Psychology (14th ed.). Worth Publishers. 7. Piaget, J., & Inhelder, B. (1969). The psychology of the child. Basic Books. 8. Baumrind, D. (1991). The influence of parenting style on adolescent competence and substance use. The Journal of Early Adolescence, 11(1), 56–95.	
Kursun təsviri	Uşaq və yeniyetmə psixologiyası” fənni uşaqlıq və yeniyetməlik dövründə insan psixikasının inkişaf xüsusiyyətlərini, idrak proseslərinin, emosional vəziyyətlərin, sosial münasibətlərin və şəxsiyyət xüsusiyyətlərinin formalaşmasını öyrənən psixoloji fəndir. Fənn çərçivəsində uşağın inkişafına təsir edən bioloji, sosial və pedaqoji amillər, müxtəlif yaş dövrlərinin psixoloji xüsusiyyətləri, ailə və məktəb mühitinin rolu araşdırılır. Fənnin məzmunu uşaqların və yeniyetmələrin davranışlarının psixoloji əsaslarını anlamağa, onların fərdi xüsusiyyətlərini nəzərə almağa və təlim-tərbiyə prosesini yaş xüsusiyyətlərinə uyğun təşkil etməyə imkan verir. Tələbələr uşaq və yeniyetmələrin inkişaf mərhələləri, emosional və sosial inkişafı, motivasiya xüsusiyyətləri, ünsiyyət problemləri, davranış çətinlikləri və psixoloji dəstək üsulları haqqında nəzəri və praktik biliklər əldə edirlər. Fənn gələcək müəllimlərdə şagirdlərin psixoloji xüsusiyyətlərini düzgün qiymətləndirmək, effektiv pedaqoji ünsiyyət qurmaq və sağlam psixoloji təlim mühiti yaratmaq üçün zəruri peşə kompetensiyalarının formalaşdırılmasına xidmət edir.	

Kursun məqsədləri	1. Tələbələrə uşaq və yeniyetməlik dövründə psixi inkişafın əsas qanunauyğunluqları, inkişaf mərhələləri və yaş xüsusiyyətləri haqqında sistemli biliklər vermək. 2. Uşaqların və yeniyetmələrin idrak, emosional, sosial və şəxsiyyət inkişafının xüsusiyyətlərini öyrətmək və bu proseslərə təsir edən amilləri izah etmək. 3. Gələcək müəllimlərdə şagirdlərin fərdi-psixoloji xüsusiyyətlərini nəzərə almaq, onların davranışlarını düzgün qiymətləndirmək və effektiv pedaqoji yanaşmalar seçmək bacarığı formalaşdırmaq. 4. Uşaq və yeniyetmələrin inkişafında ailə, məktəb, sosial mühit və müəllim amilinin rolunu təhlil etmək, sağlam psixoloji mühitin yaradılması yollarını öyrətmək. 5. Tələbələrdə uşaqlıq və yeniyetməlik dövründə yaranan psixoloji çətinlikləri (emosional problemlər, davranış pozuntuları, uyğunlaşma çətinlikləri və s.) tanımaq və onlara dəstək vermək üzrə ilkin peşə kompetensiyaları formalaşdırmaq.		
Təlim nəticələri	Uşaq və yeniyetmə inkişafının əsas nəzəriyyələrini və inkişaf mərhələlərini izah və müqayisə edə bilir. Erkən uşaqlıq, məktəbəqədər dövr, kiçik məktəb yaşı və yeniyetməlik dövrünün idrak, emosional, sosial və şəxsiyyət xüsusiyyətlərini fərqləndirə bilir. Uşaq və yeniyetmə inkişafına təsir edən bioloji, ailə, məktəb, həmyaşd və sosial-mühit amillərini təhlil edə bilir. Uşaq və yeniyetmələrin davranışlarını inkişaf psixologiyasının nəzəri prinsipləri əsasında təhlil edə və mümkün psixoloji səbəbləri müəyyənləşdirə bilir. Emosional, sosial, davranış və uyğunlaşma çətinliklərini verilmiş praktiki situasiyalar əsasında müəyyənləşdirə və uyğun ilkin dəstək yanaşmalarını əsaslandırır. Yaş və inkişaf xüsusiyyətlərinə uyğun pedaqoji yanaşmaları və ünsiyyət üsullarını konkret situasiyalara tətbiq edə bilir. Uşaq və yeniyetmə psixologiyasına dair elmi mənbələri tənqidi qiymətləndirə, sübuta əsaslanan nəticələr çıxara və onları təqdimat və müzakirələrdə əsaslandırır.		
Tədris metodları	Mühazirə	+	
	Qrup müzakirəsi	+	
	Praktiki tapşırıqlar	+	
	Praktiki məsələnin təhlili	+	
	Tətbiq etmə	+	
Qiymətləndirmə	Komponentləri	Son tarix	Dəyərləndirmə
	Aralıq imtahanı	8-ci həftə	30
	Aktivlik		10
	Prezentasiya		15
	Final imtahanı	16-cı həftə	40
	Davamiyyət		5
	Yekun		100
Qaydalar (Tədris siyasəti və davranış)	Dərs zamanı dərs prosesini pozmaq və qeyri-etik hərəkətlər etmək, yersiz və icazəsiz müzakirələr aparmaq, mobil telefondan, dinləyici qurğu və radiodan istifadə etmək, həmin dərsə aid olmayan digər fəaliyyətlə (kitab oxumaq, yazmaq, şəkil çəkmək və s.) məşğul olmaq birbaşa fəallığa təsir edən amil kimi qiymətləndirilir, Aktivlik Tələbənin dərs prosesində fəal iştirakı müzakirələrə qoşulması, verilən		

suallara əsaslandırılmış cavablar verməsi, mövzu ilə bağlı fikir bildirməsi və qrup fəaliyyətlərində iştirak etməsi əsasında qiymətləndirilir. Tələbə dərəcə hazırlıqlı gəlməli, kurs materiallarından istifadə edərək fikirlərini aydın və məntiqi şəkildə ifadə etməlidir. Prezentasiya Tələbələr təqdimatı 2 nəfərdən ibarət qrup şəklində hazırlayırlar. Hər qrupa kursun mövzularına uyğun təqdimat mövzusu verilir. Təqdimatın məqsədi mövzunun elmi ədəbiyyat əsasında araşdırılması, əsas məlumatların seçilməsi, sistemləşdirilməsi və auditoriyaya aydın şəkildə təqdim edilməsidir. Təqdimat hazırlanarkən etibarlı elmi mənbələrdən, akademik kitab və məqalələrdən istifadə olunmalıdır. Təqdimat giriş, əsas hissə və nəticə olmaqla məntiqi ardıcılıqla qurulmalı, slaydlarda uzun mətnlərdən deyil, əsas anlayışlar, qısa izahlar, cədvəl, sxem, şəkil və digər uyğun vizual materiallardan istifadə edilməlidir. Tələbələr təqdim etdikləri məlumatı izah etməyi bacarmalı, mətni slayddan birbaşa oxumamalı və mövzu ilə bağlı verilən suallara cavab verə bilməlidirlər. Qiymətləndirmə zamanı mövzunun düzgün və əhatəli izahı, elmi mənbələrdən istifadə, məlumatın strukturlaşdırılması, təqdimat bacarığı, vizual materialların keyfiyyəti, vaxtın düzgün idarə olunması, hər iki tələbənin təqdimatda bərabər iştirakı və suallara cavab vermə bacarığı nəzərə alınır. Süni intellektdən istifadə: Süni intellekt alətlərindən mövzu üzrə ilkin ideyaların formalaşdırılması, təqdimat strukturunun planlaşdırılması, mətnin dil və üslub baxımından redaktəsi və vizual təqdimat ideyalarının hazırlanması üçün yardımçı vasitə kimi istifadə edilə bilər. Lakin təqdimatın əsas məzmununun tam şəkildə süni intellekt vasitəsilə hazırlanması və tələbə tərəfindən yoxlanılmadan təqdim edilməsi qəbul edilmir. Tələbələr istifadə etdikləri məlumatların və istinadların düzgünlüyünü müstəqil şəkildə yoxlamalı, süni intellekt tərəfindən yaradılmış və mövcud olmayan elmi mənbələrdən istifadə etməməlidirlər. Davamiyyət və fəallıq Tələbənin dərslərdə müntəzəm iştirakı gözlənilir. Hər iki buraxılmış dərslər üçün davamiyyət balından 1 bal çıxılır. Fənn üzrə ümumi dərslərinin 25%-dən çoxunda iştirak etməyən tələbənin imtahana buraxılması universitetin müvafiq qaydalarına əsasən tənzimlənir. Davamiyyət və dərəcə gecikmənin kriteriyaları ➤ Dərəcə 10 dəqiqədən artıq gecikən tələbə auditoriyaya buraxılmır. O, yalnız növbəti dərəcədə iştirak edə bilər. ➤ Tələbələrin bütün dərslərdə iştirakı vacibdir. Tələbə müəyyən üzürlü səbəblərdən (xəstəlik, ailə vəziyyəti və s.) dərslərdə iştirak edə bilmirsə, o zaman bu haqda fakültə dekanlığına məlumat təqdim etməlidir. Fənn üzrə ümumi dərslərinin 25 faizindən çoxunda iştirak etməyən tələbə imtahana buraxılmır.			
Cədvəl			
Həftə	Tarix	Fənnin mövzuları	İstifadə olunan ədəbiyyat
1.	21.09	Uşaq və yeniyetmə psixologiyasına giriş. İnkişaf psixologiyasının predmeti, məqsədləri və əsas anlayışları	Berk, L. E. (2022). Development Through the Lifespan (8th ed.). Pearson. Bölmə 1; Santrock, J. W. (2022). Life-Span Development (18th ed.). McGraw-Hill Education.

2.	28.09	Uşaq və yeniyetmə inkişafının əsas nəzəriyyələri (Piaget, Vıqotski, Erikson və digər yanaşmalar)	Berk L.E., Chapter 1; Vygotsky L.S. Mind in Society; Piaget J., Inhelder B. The Psychology of the Child
3.	04.10	Uşaq inkişafına təsir edən amillər: irsiyyət, mühit, ailə və təhsil faktorları	Berk L.E., Chapter 2 (Genetic and Environmental Foundations)
4.	11.10	Erkən uşaqlıq dövründə psixi inkişaf: bağlanma, emosional tənzimləmə və əsas ehtiyaclar	Berk L.E., Chapters 6 və 8 (Emotional and Social Development in Infancy and Toddlerhood / Early Childhood) ; Bowlby J. Attachment and Loss
5.	18.10	Məktəbəqədər dövrdə idrak inkişafı: oyun, nitq və təxəyyülün formalaşması	Berk, L. E. (2022). Development Through the Lifespan. Bölmə: Early Childhood; Vygotsky, L. S. (1978). Mind in Society.
6.	25.10	Kiçik məktəb yaşlı uşaqların psixoloji xüsusiyyətləri. Məktəbə uyğunlaşma və öyrənmə motivasiyası	Santrock, J. W. (2022). Life-Span Development. Bölmə: Middle Childhood; Woolfolk, A. (2020). Educational Psychology. Pearson. Unit VII Modul 31,32,33
7.	31.10	Uşaqlarda şəxsiyyət inkişafı. Mənlik anlayışı, özünəqiymət və fərdi xüsusiyyətlər	Erikson E.H. Identity: Youth and Crisis; Berk L.E., Chapter 10
8.		Aralıq imtahanı	
9.	14.11	Yeniyetməlik dövrünün psixologiyası. Fiziki və psixoloji dəyişikliklər	Berk L.E., Chapter 11 (Physical and Cognitive Development in Adolescence) ; Santrock J.W. Adolescence
10.	21.11	Yeniyetmələrdə emosional inkişaf, stress və emosiyaların tənzimlənməsi	Berk L.E., Chapter 12 (Emotional and Social Development in Adolescence)
11.	28.11	Yeniyetmələrin sosial inkişafı: həmyaşd münasibətləri, qrup təsiri və sosial kimlik	Santrock J.W. Adolescence; Berk L.E., Chapter 12
12.	05.12	Ailə tərbiyəsi və valideyn üslublarının uşağın inkişafına təsiri	Baumrind D. (1991); Berk L.E., Chapter 10
13.	12.12	Müəllim-şagird münasibətlərinin psixologiyası. Pedaqoji ünsiyyət	Woolfolk A. Educational Psychology; Vygotsky L.S. Chapter 12
14.	19.12	Uşaqlarda və yeniyetmələrdə davranış problemləri və psixoloji çətinliklər	Berk, L. E. (2022). Development Through the Lifespan. Bölmə: Emotional and Social Development in Childhood and Adolescence; Santrock, J. W. (2022). Life-Span Development. Bölmə: Socioemotional Development in Adolescence; Comer, R. J. (2022). Abnormal Psychology. Bölmə: Childhood and Adolescent Disorders

15.	26.12	Müasir uşaqların və yeniyyətlərin psixoloji problemləri. Psixoloji dəstək və profilaktika	Santrock, J. W. (2022). Life-Span Development. Bölmə: Contexts of Development and Adolescence; Myers, D. G., DeWall, C. N. (2022). Psychology. Bölmə: Social Psychology and Human Development; Berk, L. E. (2022). Development Through the Lifespan. Bölmə: Contexts of Development: Family, Peers, and Technology
16.		Final imtahanı	